

Nr 137.

Av herr **Lithander**, om förtydligande i visst avseende av gällande lagstiftning angående partihandel med alkoholhaltiga drycker.

De långvariga strider, som i vårt politiska liv utkämpats rörande organisationen av handeln med alkoholhaltiga drycker, ha, i all synnerhet sedan det s. k. Brattska systemet givit desamma sin tongivande färg, långt mer inriktat sig på en rationell nykterhet än på målet att förskaffa staten en ny förvärvskälla genom införande av ett ekonomiskt monopol. Då sistförflutna riksdag antog det förslag, som Kungl. Maj:t godkänt genom förordningen av den 14 juni 1917, var det uppenbarligen utan tanke på, att därigenom vägen skulle öppnas för en monopolisering, varigenom den privata konkurrensen inom ifrågavarande näringsgren helt skulle tillintetgöras. Det torde för övrigt stå fast, dels att icke blott *en* lagtima riksdag grundlagsenligt har befogenhet att avgöra ett sådant monopols tillkomst, dels ock att det just ur nykterhetssynpunkt vore föga följdriktigt att göra statens budget beroende av en i sina överdrifter för folkhälsan skadlig hantering.

Jämlikt § 98 jämförd med § 13 i nämnda förordning står också partihandeln med alkoholhaltiga drycker öppen för de hittills berättigade intill den 1 januari 1922 utan förbehåll, och därefter må tillstånd till utövande av sådan handel av kontrollstyrelsen meddelas att gälla tillsvidare men med rätt för innehavaren att, där återkallelsen sker på annan grund än missbruk, åtnjuta två års uppsägningstid. Berörda stadganden må anses ej mindre som uttryck för det fullt berättigade i partihandelns förblivande i enskild hand än som en skyldig tribut åt den gamla handelskår, som endast mot en — som man får hoppas skälig — kontant ersättning för den överlättna minuthandeln har att bjuda staten så stora offer för genomförandet av en ur dess synpunkt som nödig och nyttig ansedd reform. En sådan tolkning ger sig så mycket tydligare vid handen, som den direkt stöder sig på de av nykterhetskommittén i ämnet gjorda uttalanden, varur ett exempel anföres i bilaga 1.

Jämlikt § 10 mom. 1 i ovan nämnda förordning må alkoholhaltiga drycker i riket införas såväl av legaliserade partihandlare som av systembolagen. Visserligen komma de av partihandlarna inköpta varorna endast att genom bolagen hållas för allmänheten tillgängliga, men denna av kontrollhänsyn dikterade anordning må icke, enligt förordningens mening, inverka på den ekonomiska existensmöjligheten för den enskilda partihandeln, vilken tvärt om, för uppehållande av hanteringens kvalitetsstandard torde få anses oumbärlig. Härtill kommer ännu en synpunkt. Vår kommersiella gemenskap med de vinproducerande länderna skulle i än högre grad äventyras, om de utländska handelshusen ej ens finge fortsätta sina traditionella förbindelser med de större partifirmorna, och enkannerligen traktaten mellan Sverige och Frankrike av den 2 december 1908 manar till försiktighet inför en monopolisering av den enligt överenskommelse fria marknaden.

Sedan riksdagen fattat sitt ovan angivna beslut, har emellertid en betänklig förskjutning inträtt i det åsyftade läget. Tack vare kontrollstyrelsen icke främmande åtgärder har det lyckats vin- och spritcentralen att genomföra transaktioner, varigenom den, enligt uppgift, förvärvat mer än 60 procent av hittillsvarande omsättning inom vin- och spirituosabranschen. Genom en säkerligen i § 15 av gällande brännvinsförsäljningsförordning icke förutsedd, men så mycket mer egenmäktig utökning av pris- och inköpsnämndens befogenheter har densamma kommit att intaga ställning som ett affärsdrivande företag. Detta har samtidigt, som det bestämt marknadsprisen, självt i handeln konkurrerat genom utbud av egna lager och sålunda kommit de enskilda företagens grund att vackla. Endast härigenom har en inlösen i nämnda skala kunnat försiggå. Medlen härför har allmänheten å andra sidan fått försträcka genom en prisfördyring, som eljest varit osannolik.

Två vägar erbjuda sig för lösningen av den uppkomna situationen: antingen ett strängt fasthållande vid riksdagens en gång fattade beslut och en rationell utveckling av däri nedlagda grundsatser eller ett fortsatt inkräktande på näringsfriheten genom att åt vin- och spritcentralen eller det monopolföretag, vars stamaktier komma att erbjudas till inlösen av staten, överlämna även den partihandel, som föregående riksdagsbeslut avsett att garantera. Kungl. Maj:t har, genom det även nu bestående vin och spirituosafirmors

inlösen omfattande uppdrag, som under den i statsrådsprotokollet av den 31 december 1917 förebragta motivering lämnats åt 1917 års ersättnings-sakkunniga, visat sig med förkärlek omfatta sistnämnda alternativ.

I stället för att de — först sent omsider tillsatta och anmärkningsvärt nog huvudsakligen ur de exproprierandes läger valda — sakkunniga fått enbart den i riksdagens fjolårsskrivelse anbefallda ersättningsfrågan till sin uppgift, ha de betrotts med ett uppdrag, som avser att ställa riksdagen inför ett av densamma ej avsett fullbordat faktum, nämligen handelns med alkoholhaltiga drycker fullständiga monopolisering. Det torde kunna göras gällande, att ett sådant tillvägagångssätt är att beteckna som i vårt parlamentariska liv enastående. I varje fall åsyftar det, genom att uteliminera all konkurrens, ett resultat, som utgör ett hot mot landets förseende med billiga och goda varor, på samma gång som det i sig innesluter synnerliga vådor till men för det fria näringslivets bestånd.

Om av sagda skäl den av regeringen förebådade lösningen omedelbart må avvisas, gäller det att utfinna, i vad mån den enskilda partihandeln med finare vin- och spirituosavaror må kunna bevaras till gagn för näringens förkovran under de av nykterhetskommittén angivna förutsättningar. Det ligger ej inom ramen för denna motion att närmare utveckla den begränsning av pris- och inköpsnämndens befogenheter, den förminskade omfattning av vin- och spritcentralen samt de förtydligande tillägg i brännvinsförsäljningsförordningen samt i förordningen av den 14 juni 1917, som i detta sammanhang fordra en ingående granskning. Dessa spørsmålsutredning synes böra ske i fullt samförstånd med de intresserades egna läger.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes,

att riksdagen måtte fatta beslut om sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandeln med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin) må, i enlighet med av fjolårets riksdag antagna bestämmelser, oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare.

Stockholm den 26 januari 1918.

Edvard Lithander.

Utdrag ur nykterhetskommitténs betänkande.

»Om sålunda starka skäl tala för upphävandet av bolagets befogenhet att överlåta rättigheter till minuthandel, behöver detta icke innebära, att bolagen helt och hållet skulle övertaga den handelsrörelse, som innehavarna av överlåtna rättigheter nu utöva. Som förut nämnts, är i regel handeln med spritdrycker i de städer, där utminutering blivit delvis överläten, så fördelad mellan bolaget och den enskilda handeln, att försäljningen av brännvin och billigare spirituosa sker genom bolaget, men handeln med dyrare spirituosa genom den överlåtna utminuteringen. Huvudskälet för denna uppdelning var sannolikt, att man ville inrikta de restriktiva åtgärderna mot den egentliga brännvinsförbrukningen såsom den mest ödeläggande för folkhälsan, men därjämte har säkerligen hänsyn även tagits till, att det för en rationell skötsel av den finare spirituosahandeln fordras större sakkunskap och varukännedom, än som för närvarande står bolagen till buds. Även om det icke skulle möta svårigheter för bolagen att i sin tjänst förvärva personer, som äro sakkunniga på den finare spirituosahandels område och sålunda inga hinder av detta slag synas föreligga för bolagens övertagande jämväl av den finare spirituosahandeln, finnes å andra sidan ingen särskild anledning att till bolagen ovillkorligen överföra all den verksamhet, som handhavandet av handeln med finare spirituosa medför. Den med denna handel förenade beredningen och förskäringen synes tvärtom, såsom förut är nämnt, lämpa sig för enskild yrkesutövning. Och om sådan handlandes rätt att försälja begränsas att äga rum till annan innehavare av dylik rättighet i och för dennes rörelse samt till bolag, synes ur nykterhets synpunkt, så länge rusdryckshandel över huvud är medgiven, intet vara att erinra mot, att en dylik enskild verksamhet fortfarande tillåtes existera.

En lösning av frågan torde alltså kunna ske på det sätt, att det beredes möjlighet till inrättande av en partihandel för sådana finare spritdrycker, som för närvarande i åtskilliga städer försäljas av enskilda spirituosahandlande. Partihandlandena i spritdrycker skulle äga rätt att importera, bereda, lagra och förskära spritdrycker, samt att försälja dem sins emellan och till bolag.»